

+Наталія ДНІСТРЯНСЬКА

ЕТНІЧНИЙ ТУРИЗМ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ РИЗИКІВ

Розкрито перспективи розвитку етнічного туризму в Львівській області в умовах карантину та збройної протидії російській агресії. Етнічний туризм при цьому розглядається як використання в туристичній діяльності культурних ресурсів етнічних меншин України, включаючи також відвідування туристами місць зосередження пам'яток традиційної культури і побуту етнографічних груп українського народу, тобто етнографічний туризм. З огляду на сучасний переважно моноетнічний характер Львівської області саме етнографічний туризм має всі підстави стати основою етнічного туризму в регіоні. Інформаційною передумовою організації етнографічного туризму є проведення етнографічного районування з урахуванням особливостей українського традиційного будівництва та місцевих говірок, яке дало змогу виділити п'ять етнографічних районів: Бойківський, Підгірський, Надсянський, Розтоцько-Опільський, Побузько-Стирський. В межах кожного з цих районів визначено важливі для розвитку етнографічного туризму об'єкти, серед яких найбільше значення мають дерев'яні церкви, дзвіниці, а також художні народні промисли.

Сферою зацікавлень зарубіжних та українських туристів у Львівській області мають усі підстави стати різноманітні культурні об'єкти оборонного, житлового та сакрального призначення, пов'язані з проживанням у минулому на території регіону представників етнічних меншин (поляків, євреїв, вірмен, німців). На основі взаємопов'язаного використання етнокультурних ресурсів регіону можна уже зараз розпланувати різної тривалості туристичні маршрути, враховуючи при цьому можливість поєднання різних видів туризму, а також базового значення таких вузлових туристичних та рекреаційних центрів, як Львів, Трускавець, Моршин.

Ключові слова: етнічний туризм, етнографічний туризм, культурно-туристичні ресурси, етнографічні райони Львівської області, культурні пам'ятки етнічних меншин у Львівській області.

Постановка науково-практичної проблеми. Починаючи з березня 2020 року, українське суспільство опинилося в складних соціально-політичних умовах, пов'язаних спочатку з поширенням коронавірусної хвороби та запровадженням карантину, а згодом – з масштабною збройною агресією Росії проти України. Поряд з непоправними людськими втратами, ці суспільні катаклізми також суттєво знизили обсяги виробництва товарів і надання послуг в Україні, привносячи також зміни в галузеву та територіальну структуру господарства загалом.

В особливо складних умовах опинилася туристична галузь, розвиток якої потребує економічної та політичної стабільності. Це найбільше стосується виїзного туризму з огляду на різні обмеження, спричинені карантином та воєнним станом. Через такі несприятливі чинники для стабілізації галузі важливо шукати нові можливості розвитку внутрішнього туризму і в'їзного закордонного. В цьому контексті одним з резервів розвитку туризму України в умовах соціально-політичних ризиків може стати активізація етнічного туризму, який базується на використанні в туристичній діяльності культурних ресурсів різних народів. Складовою етнічного може бути етнографічний туризм як надання туристичних послуг на засадах залучення атрактивно-значущих елементів традиційної культури й побуту етнографічних груп якогось одного етносу, як от карпатських етнографічних груп українського народу. Розвиток цього виду туризму можна ефективно поєдну-

вати з іншими видами туристичної діяльності, що може сприяти практичній реалізації різних проєктів.

Перспективність розвитку етнічного туризму саме у Львівській області зумовлена тим, що з огляду на багату етнічну історію цей регіон зосереджує різноманітні культурні надбання українського народу та таких етнічних меншин, як поляки, євреї, німці, вірмени та деякі ін. Поступово формується і відповідна туристична інфраструктура, що може забезпечити цій галузі туризму додаткові можливості в умовах соціально-політичних ризиків.

Аналіз останніх публікацій за темою дослідження. Різноманітні аспекти розвитку етнічного туризму вже достатньо широко відображені в українській науковій літературі. Так, деякі концептуально-методологічні проблеми етнічного туризму розкрито в публікаціях А. Гаврилук [3], О. Дутчак [10], А. Голода й О. Мисяк [4], І. Бочана [1], Б. Рожнової та Н. Терес [15]. Різні аспекти розвитку цієї галузі проаналізовано насамперед на рівні окремих областей: Закарпатської області – в працях О. Бергхауера, Д. Фодора, М. Дністрянського [19], Одеської – М. Орлової [13], Житомирської – І. Кулаковської [12], Чернівецької – Ж. Бучко [2]. Аналіз різних передумов та ресурсів етнічного туризму зроблено в працях К. Дударчук [9], О. Заставецької, Л. Заставецької, К. Дударчук [11], Н. Стецько [16], В. Шикеринця [17], Т. Шпараги, М. Михайлюк [18] та ін. Дослідження поширення окремих ресурсів етнічного туризму роз-

крито і на рівні Львівської області, але є потреба цілісного аналізу перспектив розвитку цієї галузі в регіоні з урахуванням нових соціально-політичних викликів. Так само важливо обґрунтувати деякі практичні пропозиції щодо розвитку цієї галузі у Львівському регіоні.

Мета, завдання та методи дослідження.

Беручи до уваги реальні пізнавальні та практичні потреби метою цієї статті є всебічний аналіз стану та перспектив розвитку етнічного туризму в Львівській області, досягнення якої передбачає реалізацію таких завдань: 1) конкретизувати деякі теоретико-методологічні підходи до розвитку етнічного туризму; 2) розкрити можливості етнографічного туризму в Львівській області; 3) дослідити перспективи організації туристичної діяльності на основі використання культурної спадщини етнічних меншин; 4) розробити перспективні етнотури.

Для аналізу перспектив етнографічного туризму у Львівській області використано метод етнографічного районування території регіону з виділенням в межах районів основних пам'яток української традиційної культури, які можуть мати туристично-атрактивне значення, а також таких ресурсів етнічного туризму як етнографічні музеї та місця проведення етнофестивалів. Для організації туристичної діяльності на основі культурної спадщини етнічних меншин було проведено інвентаризацію та етнічну ідентифікацію пам'яток архітектури (традиційної, оборонної, житлової і сакральної) та стану культурного фонду загалом. При формуванні етнотурів враховано розміщення та доступність ресурсів етнічного туризму, можливості їхнього поєднання з урахуванням пізнавальних та ностальгійних мотивів.

Викладення результатів дослідження.

Аналіз перспектив розвитку етнічного туризму першочергово потребує конкретизації деяких концептуально-методологічних положень. В цьому контексті О. Дутчак детально розкрила зарубіжний досвід трактування поняття «етнічний туризм» [10, с. 318-322], який засвідчує, що у багатьох країнах під етнічним туризмом переважно розуміють знайомство з життям і побутом малих народів, більшість яких перебувають на племінному рівні, що пов'язано з особливостями розуміння в цих країнах поняття «етнічність, етнос». В Україні поняття етнічного стосується життєдіяльності всіх етнічних спільнот, і малих, і великих, у тому числі й тих, які уже є на національному рівні, а відповідно поняття етнічного туризму в нашій державі має всі підстави розглядатися ширше. Саме таке розуміння етнічного туризму розкрито в працях

низки українських фахівців. Так, А. Голод та О. Мисяк розглядають етнічний туризм як «один із різновидів культурного туризму, що пов'язаний із ознайомленням з традиційними культурно-побутовими особливостями життя населення DESTINATION. У такому сенсі складовими етнічного туризму можуть бути етнографічний, релігійно-пізнавальний, ностальгійний, агротуризм та ін.» [4, с. 86]. Таке означення логічно розкриває основну сутність етнічного туризму. Потребує лише конкретизації співвідношення релігійного та етнічного туризму, бо не всі ресурси релігійного туризму мають чітко виражений етнічний характер. Так, якщо сакральні об'єкти іудаїзму можна однозначно ототожнювати з єврейським етносом і використовувати в етнічному туризмі, то, скажімо, сакральні об'єкти католицької церкви вже не так просто ідентифікувати у відношенні до етнічних спільнот чи груп.

В деяких публікаціях поняття етнічного й етнографічного туризму ототожнюють. Проте, з огляду на зміст та обсяг понять «етнічний» та «етнографічний» зазначимо, що вони є взаємопов'язані, але не тотожними. Тому ці поняття треба розрізняти, розглядаючи етнічний туризм як ширше поняття, яке стосується використання в туристичній діяльності культурних ресурсів різних народів (наприклад, у Львівській області традицій і етнічних українців, і етнічних поляків, і етнічних німців, і євреїв), а етнографічний туризм – як надання туристичних послуг на засадах залучення пам'яток традиційної культури і побуту етнографічних груп якогось одного народу (наприклад, таких карпатських етнографічних груп українського народу, як бойки, гуцули, лемки). Отже, етнографічний туризм є складовою етнічного туризму, який уже не вичерпується етнографічними аспектами, а може ґрунтуватися і на порівняльному пізнанні здобутків різних модерних національних культур.

Так само потребує певної конкретизації визначення мети поїздок в процесі реалізації етнотурів. В цьому контексті етнічний туризм часто неправомірно звужують до відвідувань туристами місць свого історичного проживання, тобто до ностальгійних мотивів, які справді є суттєвими, та аж ніяк не єдиними, адже здебільшого в організації етнічного туризму все ж вирішальними є пізнавальні мотиви.

Отже, на сьогодні Львівська область – це моноетнічний регіон з величезним переважанням етнічно українського населення (за переписом 2001 року частка етнічних українців становила понад 94%, а у сільському населенні – понад 98% [14]). З часу проведення останнього

перепису етнічна однорідність населення регіону лише зростала, а це свідчить про те, основою етнічного туризму у Львівській області має усі підстави стати етнографічний туризм, тобто організація туристичної діяльності на основі використання пам'яток традиційної культури етнографічних груп українського народу. Вагомою підставою пріоритетного розвитку етнографічного туризму в регіоні є також його етнографічна різноманітність, зумовлена різними чинниками, але насамперед природно-географічними особливостями та дещо відмінними передумовами заселення гірських й передгірських районів області [8]. Узагальнюючи підходи різних етнографів, які спиралися насамперед на особливості діалекту й традиційного будівництва, в межах Львівської області можна виділити такі етнографічні райони: Бойківський, Підгірський, Надсянський, Розтоцько-Опільський, Побузько-Стирський (див. рис. 1). Межі цих районів не є дискретними, а мають переважно перехідний характер, особливо в рівнинній частині.

З урахуванням усіх ознак традиційно-культурної самобутності на карті Львівської області помітно виділяється Бойківщина, яка охоплює гірську місцевість, а, як відомо, етнографічна унікальність гірських районів характерна для більшості інших країн, у тому числі й сусідніх європейських. Традиційна культура бойків також виділяється більшою оригінальністю порівняно з етнографічними групами рівнинної місцевості, що при відповідному інформаційному поданні може мати значне туристично-пізнавальне значення.

Оскільки розвиток етнографічного туризму потребує не лише ідентифікації відповідних ресурсів, але й певного рівня соціально-культурної організованості, то в цьому контексті на території Бойківщини можна виділити низку важливих організаційних структур й подієвих ресурсів, які уже на цей час практично використовуються. Йдеться насамперед про функціонування таких громадських організацій, як «Світовий конгрес бойків», Всеукраїнське громадське товариство «Бойківщина ХХІ ст.», яке має філії в різних районних і обласних центрах, Науково-культурологічне товариство «Бойківщина». З ініціативи громадських організацій створено бойківські етнографічні музеї в Самборі й Турці. У розвиток етнографічного туризму на території Бойківщини найбільший внесок до сьогодні робив фестиваль «Всесвітні бойківські фестивали», який відбувався раз в п'ять років у м. Турка та його околицях, але через поширення коронавірусної хвороби й карантин його чергове

проведення було відкладено. Так само привабливим для туристів об'єктом стало невелике підприємство в селищі міського типу Бориня, яке спеціалізується на виробництві традиційних бойківських продуктів харчування.

Значущим у перспективі для туристичних зацікавлень може бути традиційне бойківське будівництво – як житлове, так і сакральне. Це насамперед стосується традиційних бойківських церков й дзвіниць, які, виділяючись конструкційною легкістю й довершеністю, є визначними історичними пам'ятками [10]. Зокрема, кілька таких церков зосереджено у Самбірському районі (у селах Бусовисько, Матків, Нижнє Висоцьке, Комарники), Стрийському (у селах Кальне, Коростів, Опорець, Орявчик, Плав'є, Риків, Росохач, Ялинкувате), дзвіниць – в с. Ясениця-Замкова (Самбірського р-ну), с. Коростів (Стрийського р-ну). Унікальною пам'яткою культури є і Лаврівський монастир ХІІІ ст. (Самбірський район). Отже, різні елементи традиційної бойківської культури можуть не лише бути привабливими об'єктами для туристичної галузі, але й збагачувати в процесі модернізації загальнонаціональну українську культуру. Разом з тим, мистецька і туристична значущість бойківської матеріальної і духовної культури, у порівнянні з гуцульською та лемківською, через різні причини ще не отримала належного інформаційного відображення.

Активізації етнографічного туризму на всій території Бойківщини може сприяти піднесення в інших галузях туристичної індустрії, яке помітне останніми роками, але ще не охопило всіх частин етнографічного району. Це стосується насамперед спортивно-оздоровчого туризму, важливими центрами якого стали Сколе, Славське, Східниця.

Підгір'я як етнографічний район у межах Львівської області охоплює передкарпатську місцевість правобережжя Дністра (див. рис. 1). Це давньоосвоєна територія, тому тут розміщені такі важливі міста – центри адміністративного й соціального обслуговування карпатської й передкарпатської місцевості, як Самбір, Дрогобич, Стрий, і де зосереджені різні культурно-архітектурні пам'ятки, етнографічні й краєзнавчі музеї. Зокрема, в Дрогобичі три дерев'яні церкви (Церква Воздвиження Чесного Хреста, Церква святого Юра, Церква святої Великомучениці Параскеви-П'ятниці) є визначними пам'ятками традиційної української сакральної архітектури. Особливістю цього етнографічного району є також широке поширення народних художніх промислів і ремесел (гутництва, кераміки, вишивки), традиційних ви-

робництв, зокрема, солі (Дрогобицька Солеварня була заснована ще в 1399 році). Саме на Підгір'ї розміщені найбільші в області центри оздоровчого туризму – Трускавець та Моршин, що у перспективі дасть змогу сформувати тут

різні туристичні кластери на основі спільного використання інфраструктури різними видами туристичної діяльності, у тому числі й з участю етнографічної складової.

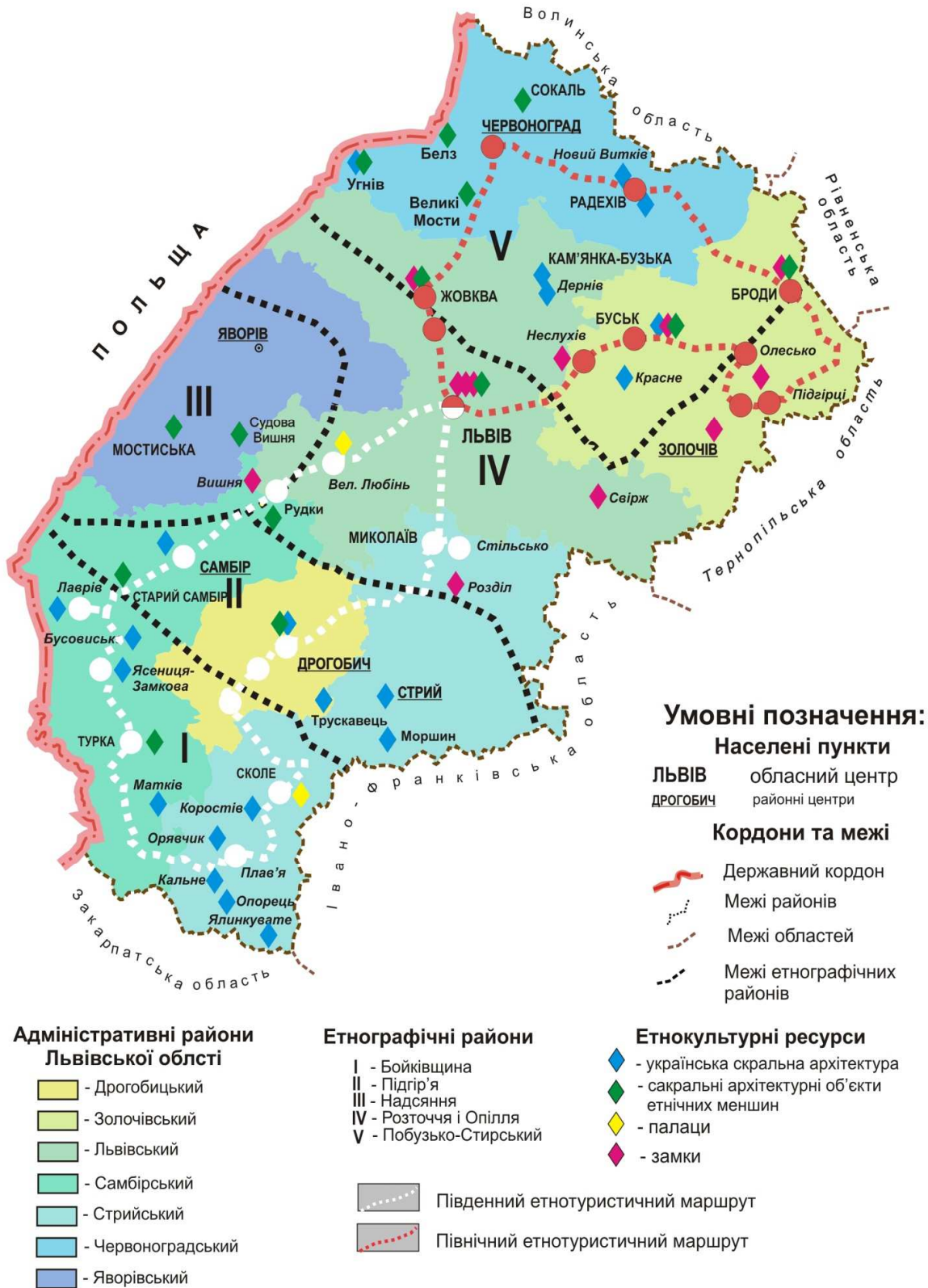

Рис. 1. Етнографічні райони, етнічні туристичні ресурси та пропоновані етнотуристичні маршрути в Львівській області

Надсяння охоплює південний захід Львівської області з такими містами як Мос-

тиська, Рудки, Судова Вишня і є в межах регіону територіально найменшим етнографічним районом. Його особливістю є помітні польські впливи на традиційну культуру української людності, які зумовлені і географічним положенням, і «дифузним» розміщенням окремих польських поселень, але це надає українській традиційній культурі (вишивка, килимарство, традиційне сакральне будівництво) особливого колориту. В міських поселеннях цього району поширеними є польські пам'ятки житлової та сакральної архітектури, що може мати значення для залучення туристів з Польщі.

Центрально-географічне положення в області займає Розтоцько-Опільський етнографічний район, який в природно географічному відношенні охоплює такі орографічні одиниці, як Розточчя, Львівське плато, Перемишлянське низькогір'я, Опілля, Гологори, Вороняки, а в суспільно-географічному – більшу частину території Львівської агломерації, а також північно-східні поселення Золочівського району (див. рис. 1). З огляду на роль обласного центру, давню історію заселення цей район зосереджує значні ресурси етнографічного туризму, основним з яких є Музей народної архітектури і побуту у Львові імені Климентія Шептицького (Шевченківський гай), в експозиціях якого є пам'ятки традиційного будівництва з усіх етнографічних районів заходу України, у тому числі й Львівської області. Є в межах цього району і визначні давні городища, які уже зараз притягують великі групи туристів (Стільсько, Пліснесько, Звенигород), і центри ткацтва й килимарства (Глиняни), кераміки (Гавареччина). Збереглися в цьому районі й унікальні храми (в селах Крехів, Страдч, Потелич, містах Комарно і Жовква), Лавра в с. Унів, монастир в с. Крехів. Активізації туристичних зацікавлень українським фольклором сприяв етнофестиваль в Пількамені Бродівського району, який проводився з 2007 по 2013 рік, і який після війни має всі шанси відродитися.

Побузько-Стирський етнографічний район розміщений в центральній-північній рівнинній частині області, в басейнах Західного Бугу й Стиру. Цей район має багато спільних рис з етнографічною Волиною з огляду на спільність історичного розвитку впродовж князівського періоду історії України, тому в деяких інформаційних джерелах його так і називають Волинь або Галицька Волинь. Але вже з кінця XVIII ця територія історично розвивалася з іншими галицькими районами, що зумовило більше етнографічне зближення з ними та зростання віддаленості від традиційної культури і говірок етнографічної Волині, що зумовлює і

необхідність окремого означення цього району. Незважаючи на те, що на цій давньозаселеній території розміщені одні з перших міст України, зокрема, Белз, Буськ, цей район залишається недостатньо етнографічно вивченим, що зумовлено традиційно більшою увагою науковців-етнографів до гірських, передгірських та прикордонних місцевостей. Але уже на цей час можна виділити різні розміщені тут етнокультурні ресурси, які можуть мати туристично-атрактивне значення. Це насамперед визначні пам'ятки традиційного сакрального будівництва (у селах Дернів та Новий Витків, селищі міського типу Красне, містах Буськ, Угнів, Кам'янка-Бузька, Радехів). Розвиток етнографічного туризму в межах цього етнографічного району можна успішно поєднувати з ностальгійним в'їзним туризмом з огляду на поширення тут культурних ресурсів національних меншин.

Пізнання етнографічних особливостей українського народу в процесі туристичних поїздок можна успішно поєднувати з різнобічним зацікавленням культурними об'єктами, які були створені у минулому представниками етнонаціональних меншин (вірменами, поляками, євреями, німцями та ін.). Наявність таких культурних пам'яток характерна насамперед для міських поселень, адже ще на початку XX ст. етнічно неукраїнське населення становило більшість міської людності області, що було пов'язано з наслідками кількох хвиль іноетнічної колонізації території Галичини [7]. І однією з перших таких колоній була вірменська, яка сформувалася ще в XIII ст. До наших днів у Львові зберігся унікальний цілісний ансамбль Вірменського кафедрального собору Успіння Пресвятої Богородиці, який є пам'яткою Світової спадщини ЮНЕСКО й важливим для вірмен усього світу історичним місцем.

Входження Галичини наприкінці XIV ст. до складу Польського королівства поклато початок масовій польській колонізації регіону впродовж кількох століть, яка супроводжувалась будівництвом адміністративних, оборонних, культових, житлових споруд, що помітно змінювало культурне обличчя багатьох поселень, насамперед міських. Чимало таких пам'яток культури, які широко поширені по всій області, збереглося в різному стані і до наших днів. Ці об'єкти, так само, як і деякі події польської історії, уже зараз притягують значні групи туристів, кількість яких може лише збільшуватися в процесі покращення туристичної інфраструктури. З цього широкого переліку доцільно насамперед виділити замки та палаци, які можна ідентифікувати з польською присут-

ністю, і які відзначаються найбільшою туристичною привабливістю. Це стосується таких замків, як Жовківський, Золочівський, Підгорецький, Свірзький, палаців – Тишкевичів (Броди), Бадені (Буськ), Фредрів (Вишня), Бесядецьких (Львів), Дідушицьких (Львів, с. Неслухів), Потоцьких (Львів), Сапіг (Львів), Лянцкоронських (Розділ). Особливо велике притягальне значення для польських туристів має Личаківський цвинтар, де є важливі військові поховання та могили визначних польських діячів культури й науки (Марія Конопницька, Северин Гоцинський, Габріеля Запольська, Артур Гроттер, Степан Банах та деякі ін.).

З XV ст. в Галичину, яка була в складі Польського королівства, переселяється велика кількість євреїв з німецьких земель, користуючись різними пільгами, наданими польськими королями. Єврейська людина зайняла в соціально-економічному відношенні торгово-ремісничу нішу, сприяючи подальшій урбанізації населення, що зумовило порівняно значну частку євреїв в міських поселеннях [6]. Але голокост єврейського народу в роки Другої світової війни, дискримінаційна політика радянського режиму в повоєнні роки та наступна еміграція зумовили різке зменшення питомої ваги євреїв у Львівській області. Водночас попри всі політичні негаразди багато єврейських культурних пам'яток у містах і містечках регіону збереглося, але переважно в незадовільному стані. Це стосується й іудейських культових споруд – синагог, в яких за цинічними підходами радянського атеїстичного режиму найчастіше були розміщені різні склади. У межах Львівської області історичні синагоги збереглися у Львові, Дрогобичі, Жовкві, Буську, Турці, Старому Самборі, Бродах, Сокалі, Угневі, Великих Мостах. Притягувати туристів з Ізраїлю можуть й окремі визначні історичні місця Львівської області. В цьому контексті можна взяти до уваги той факт, що місто Белз було одним з осередків однієї з течій іудаїзму – хасидизму. Збереглися у Львівській області й палаци, які належали багатим євреям, зокрема, палац Гредлів в Сколе, палац Бруницьких у Великому Любені.

Починаючи з кінця XVIII ст., у Львівській області австрійською урядовою програмою було створено кілька десятків невеликих німецьких сільських поселень-колоній, які проіснували до Другої світової війни. Ці поселення виділялися характерною для німецьких сіл вуличною плануванням забудовою, особливостями ведення господарства тощо. Але, на жаль, в повоєнний період ці поселення були переважно зруйнованими, тому на сьогодні за-

лишилися лише окремі сліди культових споруд, цвинтарів (найбільше на території Стрийщини). В контексті подальшого розвитку в'їзного туризму можна було б зробити реконструкцію деяких німецьких сіл-колоній для більш активного залучення туристів з Німеччини та Австрії.

Отже, у Львівській області є значна ресурсна база для розвитку етнічного і, зокрема, етнографічного туризму. Помітним є і розуміння його значення в середовищі працівників туристичної галузі. Так, етнічний туризм, насамперед в гірську і передгірську місцевість Львівської області, є одним з стратегічних напрямів організації роботи туроператора «Відвідай» (м. Львів). Водночас помітними є й обмежувальні чинники становлення етнографічного туризму, що стосується несприятливих сучасних соціально-політичних передумов, все ще незадовільного стану шляхів сполучення, недостатнього розвитку інженерної та соціально-економічної інфраструктури, а також невідповідного інформаційного забезпечення. Але навіть в таких умовах туристичні фірми можуть розробляти варіанти туристичних поїздок різної тривалості, використовуючи як базові центри такі міста, як Львів, Дрогобич, Трускавець, Моршин, Стрий, Червоноград. Для прикладу, можна запропонувати схеми двох етнотурів з виїздом з міста Львова в північному та південному напрямках тривалістю два дні.

Отже, в південному напрямі можна провести етнотур за таким маршрутом і з відвідуванням відомих культурних об'єктів: Львів (Музей народної архітектури і побуту імені Климентія Шептицького) – смт Великий Любін (палац Бруницьких) – с. Вишня біля м. Рудки (палац Фредрів) – м. Самбір (етнографічний музей «Бойківщина», церква XVIII ст.) – с. Лаврів біля Старого Самбора (Лаврівський монастир) – с. Ясениця-Замкова (дзвіниця середини XVIII ст.) – Турка (етнографічний музей «Бойківщина», синагога) – с. Матків (дерев'яна церква поч. XIX ст.) – Коростів (церква другої половини XIX ст., дзвіниця) – м. Сколе (дерев'яна церква XVI ст, дзвіниця XVII ст., палац Гредлів) – смт Східниця (дерев'яний костел поч. XIX ст., історичні нафтові та мінеральні джерела) – м. Борислав (музей-скансен «Карпатська хата», історико-краєзнавчий музей, музей нафтової та газової промисловості України) – м. Дрогобич (унікальні дерев'яні церкви, краєзнавчий музей, синагога, музей Бруно Шульца, історична солеварня) – м. Миколаїв (краєзнавчий музей, музеї М. Устияновича й У. Кравченко) – с. Стільсько (городище IX–XI ст.) – с. Старе Село (оборонний замок князів

Острозьких) – Львів.

Дводенний етнотур в північному від Львова напрямі можна здійснити за таким маршрутом: Львів (Вірменська церква) – с. Неслухів (палац Дідушицьких) – м. Буськ (дерев'яні церкви – пам'ятки архітектури національного значення, палац Бадені, синагога) – смт Олесько (замок) – с. Підгірці (замок, давньоруське городище Плісесько X-XIII ст.) – с. Гавареччина (традиційна кераміка) – м. Броди (краєзнавчий музей, палаци Тишкевичів і Шмідта, синагога) – м. Радехів (дерев'яна церква поч. XX ст., синагога) – Червоноград (Святоюрський монастир оо. Василян, палац Потоцьких) – м. Жовква (дерев'яна церква поч. XVIII ст., включена до спадщини ЮНЕСКО, замок, синагога) – с. Крехів (комплекс Крехівського монастиря XVII ст.) – Львів.

Названі варіанти етнотурів передбачають використання лише меншої частини етнокультурних ресурсів. Зокрема, перспективними також можуть бути й радіальні одноденні туристичні поїздки з міста Львова, а також таких відомих міст курортів, як Трускавець і Моршин. Отже, у Львівській області є різнобічні можливості для розвитку етнічного туризму, але успішність їхнього використання залежатиме від поєднання зусиль науковців, туристичних фірм та органів державної влади.

Висновки та перспективи використання результатів досліджень.

1. Етнічний туризм розглядається як використання в туристичній діяльності культурних ресурсів різних народів. Складовою етнічного туризму є етнографічний туризм – надання туристичних послуг на засадах залучення пам'яток традиційної культури і побуту етнографічних груп якогось одного народу. Етнічний туризм не можна звужувати до відвідувань

туристами місць свого історичного проживання, тобто до ностальгійних мотивів, адже в його організації все ж визначальними є пізнавальні мотиви.

2. З огляду на сучасний переважно моноетнічний характер Львівської області саме етнографічний туризм має всі підстави стати основою етнічного туризму в регіоні. Інформаційною передумовою організації етнографічного туризму є проведення етнографічного районування.

3. Районування території Львівської області за особливостями українського традиційного будівництва та місцевих говірок дає змогу виділити п'ять етнографічних районів: Бойківський, Підгірський, Надсянський, Розтоцько-Опільський, Побузько-Стирський. У кожному з цих районів є важливі для розвитку етнографічного туризму об'єкти, серед яких найбільше значення мають дерев'яні церкви, дзвіниці, а також художні народні промисли.

4. У Львівській області, насамперед у міських поселеннях, розміщені різноманітні культурні об'єкти оборонного, житлового та сакрального призначення, пов'язані з проживанням у минулому на території регіону представників національних меншин (поляків, євреїв, вірменів, німців), які мають усі підстави стати об'єктом різнобічних зацікавлень зарубіжних та українських туристів.

5. На основі взаємопов'язаного використання етнокультурних ресурсів Львівської області можна уже зараз розпланувати різної тривалості туристичні маршрути. В процесі практичного розроблення етнотурів важливо враховувати можливості поєднання різних видів туризму, а також базового значення таких вузлових туристичних та рекреаційних центрів, як Львів, Трускавець, Моршин.

Література:

1. Бочан І.О. Вступне слово про етнотуризм // Розвиток етнотуризму: проблеми та перспективи: Зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених. Львів, 2001. С. 1.
2. Бучко, Ж. Музейна культурна спадщина Чернівецької області в маршрутах етнотуризму // Історія української географії та картографії. 2010. С. 194–197.
3. Гаврилюк А. Сучасний розвиток українського етнотуризму: зміна парадигми // Науковий вісник Чернівецького університету. 2013. Вип. 665. С. 56–61.
4. Голод А. П., Мисяк О. М. Етнічний туризм в Карпатському регіоні: структурні особливості та проблеми розвитку // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: *Економічні науки*. 2015. Вип. 15(1). С. 85–87.
5. Данилюк А. Г. Народна архітектура Бойківщини. Львів: НВФ «Українські технології», 2004. 168 с.
6. Дністрянська Н. І., Дністрянський М. С. Дуже малі міські поселення Львівської області: суспільно-географічний потенціал та перспективи розвитку. Монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2013. 198 с.
7. Дністрянський М. С. Етнополітична географія України: проблеми теорії, методології, практики. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. 490 с.
8. Дністрянський М. С. Роль різноспрямованих колонізаційних рухів в заселенні Українських Карпат упродовж XIII – першої половини XIX ст. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 116 с.
9. Дударчук К. Фестивалі як вид подієвих туристичних ресурсів // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Географія. 2011. Вип. 1 (29). С. 122–125.
10. Дутчак О. Теоретико-методологічні проблеми українського етнотуризму: історіографія // Вісник Прикарпатського університету. Історія. 2013. Вип. 23–24. С. 318–322.
11. Заставецька О. В., Заставецька Л. Б., Дударчук К. Д. Національно-культурні товариства як фактор розвитку міжнародного туризму // Подільські читання (Географія. Біологія. Екологія. Охорона природи). 2013. С. 69–71.

12. Кулаковська І. М. Розвиток етнічного туризму на Житомирщині в часи становлення державності України / Київський національний університету культури і мистецтв // Електронний ресурс. Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vdakk/2012_3/26.pdf
13. Орлова М. Л. Етнічний туризм - перспективний напрямок розвитку туризму на Одещині // IV Міжнародна наук. конф. Київ, 2008. Вип. 4. С. 301-303.
14. **Про кількість та склад населення Львівської області за підсумками Всеукраїнського перепису населення 2001 року // Електронний ресурс. Режим доступу: <http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality/lviv/>**
15. Рожнова В., Терес Н. Проблеми та перспективи розвитку етнотуризму: зарубіжний та український досвід / Етнічна історія народів Європи. 2013. Вип. 39. С. 35–44.
16. Стецько Н. П. Концептуальні основи розвитку етнофестивального туризму в Україні // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного ун-ту імені В. Гнатюка, 2016. №2. С. 138–144.
17. Шикеринець В. В. Передумови розвитку етнотуризму в Карпатському регіоні / Інститут туризму Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника // Електронний ресурс. Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/znppduu/du/2012_221/html/28.html
18. Шпарага Т., Михалюк М. Туризм місцями єврейських захоронень // Історія української географії. 2012. Вип. 26. С. 136–140.
19. Dnistrianskyi M., Bergkhauer O., Fodor D. Characteristics and trends of cultural tourism in Transcarpathia // 36. наук. праць Черкаського державного технологічного ун-ту. Серія: Економічні науки. Вип. 37. Частина 1. 2014. С. 67 – 76.

References:

1. Bochan I. O. Vstupne slovo pro etnoturyzm // Rozvytok etnoturyzmu: problemy ta perspektyvy: Zb. mater. Vseukr. nauk.-prakt. konf. molodykh vchenykh. Lviv, 2001. S. 1.
2. Buchko, Zh. Muzeina kulturna spadshchyna Chernivetskoï oblasti v marshrutakh etnoturyzmu // Istoriiukrainskoiheohrafiitakartohrafiï. 2010. S. 194–197.
3. Havryliuk A. Suchasnyi rozvytok ukrainskoho etnoturyzmu: zmina paradyhmy // Naukovyi visnyk Chernivetskohouniversytetu. 2013. Vyp. 665. С. 56–61.
4. Holod A. P., Mysiak O. M. Etnichniy turizm v Karpatskomu rehioni: strukturi osoblyvosti ta problemy rozvytku // Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky. 2015. Vyp. 15(1). S. 85–87.
5. Danyliuk A. H. Narodna arkhitektura Boikivshchyny. Lviv: NVF «Ukrainski tekhnolohii», 2004. 168 s.
6. Dnistrianska N. I., Dnistrianskyi M. S. Duzhe mali miski poselennia Lvivskoi oblasti: suspilno-heohrafichniy potentsial ta perspektyvy rozvytku. Monohrafiia. Lviv: LNU imeni Ivana Franka, 2013. 198 s.
7. Dnistrianskyi M. S. Etnopolitychna heohrafiia Ukrainy: problemy teorii, metodolohii, praktyky. Lviv: Vydavnychiy tsentr LNU imeni Ivana Franka, 2006. 490 s.
8. Dnistrianskyi M. S. Rol riznospryamovanykh kolonizatsiinykh rukhiv v zaselenni Ukrainykh Karpat uprodovzh XIII – pershoï polovyny XIX st. Lviv: LNU imeni Ivana Franka, 2019. 116 s.
9. Dudarchuk K. Festyvali yak vyd podiiievkykh turystychnykh resursiv // Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Ser. Heohrafiia. 2011. Vyp. 1 (29).S. 122–125.
10. Dutchak O. Teoretyko-metodolohichni problemy ukrainskoho etnoturyzmu: istoriohrafiia // Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Istorii. 2013. Vyp. 23–24. S. 318–322.
11. Zastavetska O. V., Zastavetska L. B., Dudarchuk K. D. Natsionalno-kulturni tovarystva yak faktor rozvytku mizhnarodnoho turizmu // Podilski chytannia (Heohrafiia. Biolohiia. Ekolohiia. Okhorona pryrody). 2013. S. 69–71.
12. Kulakovska I. M. Rozvytok etnichnoho turizmu na Zhytomyrshchyni v chasy stanovlennia derzhavnosti Ukrainy / Kyivskiy natsionalnyi universytet kultury i mystetstv // Elektronnyi resurs. Rezhym dostupu: http://archive.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vdakk/2012_3/26.pdf
13. Orlova M. L. Etnichniy turizm – perspektyvnyi napriamok rozvytku turizmu na Odeshchyni // IV Mizhnarodna nauk. konf. Kyiv, 2008. Vyp. 4. S. 301–303.
14. Pro kilnist ta sklad naseleennia Lvivskoi oblasti za pidsumkami Vseukrainskoho perepysu naseleennia 2001 roku // Elektronnyi resurs. Rezhym dostupu: <http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality/lviv/>
15. Rozhnova V., Teres N. Problemy ta perspektyvy rozvytku etnoturyzmu: zarubizhnyi ta ukrainskyi dosvid // Etnichna istoriia narodiv Yevropy. 2013. Vyp. 39. S. 35–44.
16. Stetsko N. P. Kontseptualni osnovy rozvytku etnofestyvalnoho turizmu v Ukraini // Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho un-tu imeni V. Hnatiuka, 2016. №2. S. 138–144.
17. Shykerynets V.V. Peredumovy rozvytku etnoturyzmu v Karpatskomu rehioni / Instytut turizmu Prykarpatskoho natsionalnoho universytetu im. Vasylia Stefanyka // Elektronnyi resurs. Rezhym dostupu: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/znppduu/du/2012_221/html/28.html
18. Shparaha T., Mykhaliuk M. Turizm mistyamy yevreiskykh zakhoronon // Istorii ukrainskoi heohrafiï. 2012. Vyp. 26. S. 136–140.
19. Dnistrianskyi M., Bergkhauer O., Fodor D. Characteristics and trends of cultural tourism in Transcarpathia // Zb. nauk. Prats Cherkaskoho derzhavnogo tekhnolohichnoho un-tu. Seriya: Ekonomichni nauky. Vypusk 37. Chastyna 1. 2014. S. 67–76.

Abstract:

Natalia DNISTRIANSKA. ETHNIC TOURISM AS A PROSPECTIVE DIRECTION FOR THE DEVELOPMENT OF THE TOURISM INDUSTRY OF THE LVIV REGION UNDER THE CONDITIONS OF SOCIAL AND POLITICAL RISKS

The prospects for the development of ethnic tourism in Lviv region in the conditions of quarantine and armed resistance to russian aggression are revealed. At the same time, ethnic tourism is considered as the use of cultural resources of ethnic minorities of Ukraine in tourist activities, including visits by tourists to places of concentration of monuments of traditional culture and life of ethnographic groups of the Ukrainian people, i.e. ethnographic tourism. It is concluded that the motivations of ethnic tourism in general and ethnographic tourism in particular are both the desire for tourists to

visit places of their historical residence, and the desire to learn about the cultural characteristics of various peoples and ethnographic groups.

Considering the modern mainly monoethnic character of Lviv region, ethnographic tourism has every reason to become the basis of ethnic tourism in the region. The informational prerequisite for the organization of ethnographic tourism is ethnographic zoning, taking into account the peculiarities of Ukrainian traditional construction and local dialects, which made it possible to distinguish five ethnographic districts: Boyko's, Pidighiria's, Nadsyannia's, Roztotchia-Opillia's, Pobuzia-Styrs's. Within each of these districts, important objects for the development of ethnographic tourism have been identified. Thus, wooden churches, bell towers, museums, and artistic woodwork are of the greatest importance in the Boyko's ethnographic district. The peculiarity of the Pidighiria ethnographic district is the wide spread of folk arts and crafts (shoemaking, ceramics, embroidery), traditional production, in particular, salt. A characteristic feature of Nadsyannia is the noticeable Polish influence on the traditional culture of the Ukrainian people, which is due to both the geographical location and the placement of individual Polish settlements, which gives Ukrainian traditional culture (embroidery, carpet making, traditional sacred construction) a special flavor. The Roztotchia-Opillia ethnographic district occupies a central geographical position in the region and concentrates significant resources for the development of ethnographic tourism, among which the Museum of Folk Architecture and Life in Lviv is of leading importance. Within the boundaries of this district there are notable ancient settlements that already attract large groups of tourists, and centers of weaving and carpet making, ceramics, as well as unique temples. The Pobuzia-Styrs's ethnographic district is located in the central-northern plain part of the region and has many common features with ethnographic Volyn. Landmarks of traditional sacral construction have been preserved within this district, which are of great touristic attractiveness.

Various cultural objects of defensive, residential and sacred purpose, connected with the residence of representatives of ethnic minorities (Poles, Jews, Armenians, Germans) in the region in the past, have every reason to be the objects of interest of foreign and Ukrainian tourists in Lviv region. On the basis of the interconnected use of ethno-cultural resources of the region, it is already possible to plan tourist routes of various lengths, taking into account the possibility of combining different types of tourism, as well as the basic importance of such nodal tourist and recreational centers as Lviv, Truskavets, Morshyn.

Keywords: ethnic tourism, ethnographic tourism, cultural and tourist resources, ethnographic regions of Lviv region, cultural sights of ethnic minorities in Lviv region.

Надійшла 12.03.2023р.

УДК 911.2:[379:745/749(477.82)]

DOI:<https://doi.org/10.25128/2519-4577.23.1.15>

Андрій МЕЛЬНИК, Ірина ЄРКО, Надія МЕЛЬНИК, Роман КАЧАРОВСЬКИЙ

ОСЕРЕДКИ АВТЕНТИЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЯК СЕКТОР КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ

Визначено сучасну структуру народних художніх промислів Волині, окреслено основні види та осередки художніх народних промислів, що зустрічаються на території Волинської області. Розкрито підприємницький потенціал осередків художніх народних промислів як сектору креативних індустрій. Вивчення особливостей та закономірностей розміщення осередків художніх народних промислів дозволить розширити номенклатуру наявних туристичних маршрутів, створити належну туристичну інфраструктуру поблизу цих об'єктів. Проведено аналіз коефіцієнту забезпеченості даним видом туристично-рекреаційних ресурсів як підґрунтя розвитку пізнавального туризму. Запропоновано комплекс заходів, що дозволять підвищити роль осередків художніх народних промислів у системі пізнавальних туристичних маршрутів, і відповідно збільшити кількість туристів на Волині, сформувавши позитивний імідж краю.

Ключові слова: художні народні промисли, автентична продукція, пізнавальний туризм, креативні індустрії, Волинська область.

Постановка наукової-практичної проблеми та її значення. Волинська земля багата природними ресурсами, що складають основу її туристичного потенціалу, проте вагоме місце у розвитку галузі туризму регіону посідають історико-культурні рекреаційні ресурси, що формують підґрунтя функціонування пізнавального туризму. Окрему нішу в системі історико-культурних туристичних ресурсів займають зразки нематеріальної культурної спадщини – народні художні промисли, що дозволяють

дослідити традиції та колорит волинян, скласти уяву про особливості побуту краю. Культурна компонента історико-культурної спадщини здатна створити жваву зацікавленість потенційних туристів у пізнанні вікової історії рідного краю.

Аналіз останніх досліджень із проблеми. Історико-культурна спадщина Волині стала предметом досліджень переважно істориків, краєзнавців, культурологів. Як туристично-рекреаційний ресурс історико-культурні об'єкти